

זוגו. לפיכך, אפילו אם שרטט שריטטה אחת על שני נסרין, או שתי שריטות על נסר אחד — חייב.

רבי שמעון אומר: "ועשה אחת". יכול עד שיכתוב את כל השם, עד שיארוג את כל הבגד, עד שיעשה את כל הנפה? תלמוד לומר "מאחת".

אי "מאחת" יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת, ואפילו לא ארג אלא חוט אחד, ואפילו לא עשה אלא בית אחד בנפה? תלמוד לומר "אחת".

הא כיצד?

אלא, אינו חייב עד שיעשה מלאכה שכיובצא בה מתקיימת במקום אחר. ולקמן מפרש מה בין רבי יהודה לרבי שמעון.

רבי יוסי אומר: "ועשה אחת" "ועשה הנח". פעמים שחייב חטאת אחת על כולן, אעפ"י שעשה מלאכות הרבה. ופעמים שחייב על כל אחת ואחת מהמלאכות חטאת נפרדת. ולקמן מפרשת הגמרא את הלימוד של רבי יוסי.

עד כאן לשון הברייטא.

ומסקינן לקושיא: קתני מיהא בברייטא, "רבי יהודה אומר: אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב". ואילו במתניתין קאמר רבי יהודה דדוקא כתב שתי אותיות משני שמות?

ומשנינן: לא קשיא:

הא דמתניתין דידיה הוא. הא דברייטא — דרביה הוא.

תלמוד לומר "ועשה מאחת", דמשמע שאפילו על עשיית מקצת מהמלאכה חייבין חטאת.

שמה תאמר: אי מהמיעוט של "מאחת" דרשינן, יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת, ולא ארג אלא חוט אחד, ולא עשה אלא בית ניר אחד בנפה, יהיה חייב.

קג-ב תלמוד לומר "אחת"!

ודרשינן כאילו נכתבה המילה "אחת" ללא תוספת האות מ"ם, ללמד שצריך לעשות מלאכה שלימה כדי להתחייב עליה.

הא כיצד יתקיימו שני הלימודים שלכאורה הם סותרים?

אלא אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול. כגון "שם" מ"שמעון" ומ"שמואל". "נח" מ"נחור". "דן" מ"דניאל". "גר" מ"גדיאל". שמקצת המלאכה שעשה נחשבת כמלאכה שלימה במקום אחר. וכן בבגד צריך שיארוג לפחות שני חוטין ובנפה שתי בתים שבכך הוא מתקיים ודי בכך לחייבו. לפי שאין אדם אורג בגד שלם ועושה נפה שלימה ביום אחד, אלא מתחיל ועושה כדי קיום הדבר, שלא יתפרק.

רבי יהודה אומר: אפילו לא כתב משם גדול אלא שתי אותיות והן שם אחד, אות כפולה, חייב. כגון שכתב "שש" [מ"ששך"], "תת" [מ"תתראו"], "רר", "נג", "חה". [וכל שכן אם לכתחילה נתכוין לכתוב רק תיבה קטנה, שחייב אפילו משם אחד].

אמר רבי יוסי: וכי משום כותב הוא חייב? והלא אינו חייב אלא משום רושם! שכן רושמיין על קרשי המשכן לידע איזו היא בן

המקרא, ודוקא על "שש" או "תת" שהיא תיבה בפני עצמה הוא חייב. ורבי שמעון סבר: כיון דאיתיה בגלטרורי בעלמא, שכותבים כן בקמיעות, חייב.⁽¹⁾

לא יתכן לומר כן.

וכי אפשר למימרא דרבי שמעון סבר לחומרא ביחס לתנאים האחרים?

והתניא: הקודח כל שהוא, שעשה קצת מהנקב ולא הגיע לעבר השני, חייב. וכן המגרר משפשף ראשי כלונסאות או מגרד שערות העור לעשות קלף וחיובו משום ממחק, שיעורו הוא בכל שהוא.

וכן המעבד את העור שיעורו הוא כל שהוא. וכן הצר בכלי צורה כל שהוא, ואפילו לא השלים את כל הצורה.

רבי שמעון אומר: אינו חייב עד שיקדח את החור כולו, את כל מה שנתכוין לעשות מתחילה בכת אחת. וכן אינו חייב בממחק אלא עד שיגרור את העור כולו. וכן במעבד עור, עד שיעבד את כולו, וכן הצר צורה אינו חייב אלא עד שיצור כולו.

הרי שרבי שמעון הוא המקיל משאר התנאים!

דתניא: רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל: אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב. כגון "שש" "תת" "רר" "גג" "חח".

והיינו, מה שאמר רבי יהודה בברייתא שאפילו משם אחד חייב הוא משום רבו, רבן גמליאל. אבל הוא בעצמו סובר שדוקא כותב שתי אותיות משתי שמות חייב, וכדאמרינן במשנתנו בשם רבי יהודה.

ועתה חוזרת הגמרא לפרש את מחלוקת התנאים בברייתא:

והוינן בה: ורבי שמעון שאמר כי העושה מקצת מלאכה מתוך המלאכה שחישב לעשות, חייב עליה אם מלאכה כיוצא בה מתקיימת בפני עצמה, היינו תנא קמא [כלומר, רבי יהודה. רש"י] שאמר כן, שהכותב שש מששך, וכיוצא בזה, חייב.

ואם כן, במאי פליגי תנא קמא כלומר רבי יהודה? [רש"י] ורבי שמעון?

וכי תימא כשכתב "אלף" "אלף" מתיבת "אאזרף" איכא בינייהו.

דתנא קמא סבר: "אלף" "אלף" ד"אאזרף" לא מיחייב כי לא מצינו תיבה כזאת בכל

דמדקתני סתמא במתניתין "בין משם אחד" משמע דכל אותיות כפולות חייב ואפילו א"א, ודוקא רבי יהודה דקאמר בברייתא "שש" "תת" משמע שדוקא באלו ולא בא"א. אבל תנא דמתניתין סתמא קתני, ומשמע שבכל ענין חייב. ובביה"ל סי' ש"מ ס"ד ד"ה במשקין. כתב דמרש"י משמע דכל הנידון בא"א הוא דוקא

1. למסקנא לא נחלק בזה רבי שמעון ולא מצינו מי שמחייב בשתי אותיות שאינן תיבה בשום מקום. וכן פסק הרמב"ם שדוקא ב"שש" "תת" הוא חייב. אולם רש"י במשנתנו כתב שאפילו בא"א הוא חייב. וכתב הרע"א [במשניות] שדעת רש"י

ושהיה יכול לכתוב "אחת" וכתב "מאחת",
וכן היה יכול לכתוב "הנה" וכתב "מהנה",
והמ"ם מיותרת בשניהם.

ותחילה דרשין בלא מ"ם: פעמים שעושה
עבירה "אחת" בלבד **שהיא "הנה"** שהוא
חייב עליה קרבנות רבים. ופעמים עושה
"הנה", עבירות רבות, **שהיא "אחת"**, שחייב
על כולם רק חטאת אחת.

[וכך ביאור הכתוב: "ועשה אחת", עשייתו
חשובה לו כאחת לענין חטאת אעפ"י
ש"הנה", שהרבה עבירות עשה], וכדמפרש
ואזיל.

ועתה דריש יתורא דמ"ם: אילו היה כתוב
"אחת" הוי משמע דאינו חייב עד שיכתוב
"שמעון", דהיינו כל התיבה שהתכוין
לכתוב. ולכן אמר הכתוב **"מאחת"**, לומר
לך, שאפילו כתב "שם" מ"שמעון" חייב.

ויתורא דמ"ם ד"מהנה" דריש הכי: "הנה"
משמע רק **אבות**. "מהנה" — לרבות תולדות,
כלומר היוצאות מהן, מן האבות [רש"י לעיל
ע, ב ד"ה מהנה].

ו"אחת" **שהיא "הנה"** דאמרינן לעיל, היינו
שעשה הרבה מלאכות בזדון **שבת** שידע
שהיום **שבת ושגגת מלאכות**, ששכח

ומתריצין: **אלא רבי שמעון, הא אתא
לאשמעינן:** שאין לומר כתנא קמא שמחייב
על כתיבת שם קטן משם גדול, אלא, אינו
חייב **עד שיכתוב את השם כולו**, את כל
התיבה שהתכוין לכתוב.

ומקשינן: **ומי מצית אמרת הכי? והתניא
בברייתא לעיל:**

**רבי שמעון אומר: "ועשה אחת" יכול אינו
חייב אלא עד שיכתוב את השם כולו?
תלמוד לומר "מאחת".**

הרי שאף בכתיבת מקצת מהתיבה מחייב
רבי שמעון.

ומשינינן: **תריין ואימא הכי בדברי רבי
שמעון: יכול אינו חייב אלא עד שיכתוב
את הפסוק כולו**, כשנתכוין לכתוב פסוק
שלם? **תלמוד לומר "מאחת"**, דסגי שיכתוב
תיבה שלימה מתוך כל הפסוק.⁽²⁾

עוד שנינו בברייתא:

**רבי יוסי אומר: "ועשה אחת", "ועשה הנה".
פעמים שחייב אחת על כולו, ופעמים שחייב
על כל אחת ואחת.**

**אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מאי טעמא
דרבי יוסי? דהיינו: כיצד הוא דורש כך?**

כשנתכוין בתחילה לכתוב תיבה גדולה. שבזה
סובר רבי יהודה שעל אף דחייב גם על מקצתו,
עכ"פ בעינן שיהא באותו המקצת איזה תיבה
כמו שהיתה דעתו מתחילה, דאל"כ לא מיקרי
נתקיימה מחשבתו. אבל אם נתכוין בתחילה
לכתוב רק ב' אותיות לפי כולם חייב, ואפילו
בא"א.

2. אכתי תיקשי מאריגה, דמחייב ר"ש לעיל
בארג שני חוטינן והכא לא מחייב עד שיעשה
כולו.

ותירצו בתוס' ד"ה תריץ, דמודה ר"ש בעושה

והרש"ש כתב דאפשר דרש"י סובר לפי

"וכתבתם". ודרשנין: שתהא כתיבה תמה, שלימה כהלכתה.

שלא יכתוב במקום אלפין — עיינין, ובמקום עיינין — אלפין. שיש הטועים ביניהם בכתיבתן, משום שדומין בקריאתן.⁽³⁾

ביתין — כפין, כפין — ביתין שגם הן דומין בכתיבתן.

גמין — צדין, צדין גמין אף הן דומין בכתיבתן, שזה הרגל למעלה וזה למטה.

דלתין — רישין, רישין — דלתין. היהין — חיתין, חיתין — היהין. ויין — יודין, יודין — ויין. זיינין — נונין [נון סופית] נונין — זיינין. טיתין — פיפין, פיפין — טיתין. כפופין כגון כ"ף פ"ה צד"י נו"ן שבאמצע התיבה לא יעשה פשוטין כאות סופית, פשוטין — כפופין. מימין — סמכין, סמכין — מימין. סתומין מ"ם סתומה — פתוחין מ"ם פתוחה, פתוחין — סתומין.

פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה, סתומה לא יעשנה פתוחה [ישנן שתי צורות של הפסק בין פרשה לפרשה בתורה, אחת נקראת פרשה פתוחה ואחת פרשה סתומה].

כתבה לספר תורה כדוגמת הכתיבה של שירה, כמו שכותבים את שירת הים וכל השירות שבתורה, [שהכתב בשורה העליונה

שמלאכות הללו אסורות, ולכן הוא חייב חטאת נפרדת על כל מלאכה ומלאכה, אעפ"י שכולן עבירה אחת של חילול שבת הן, לפי שהרבה שגגות יש כאן.

"הנה" שהיא "אחת": בשגגת שבת, ששכח שהיום שבת, וזרון מלאכות, שידע שמלאכות הללו אסורות, שחייב חטאת אחת על כולן למרות שעבר על הרבה מלאכות, משום שיש כאן שגגה אחת בלבד, שכחתו את יום השבת.

שנינו במשנה: אמר רבי יהודה: מצינו שם [תיבה] קטן משם גדול, שם משמעון.

והוינן בה: מי דמי מ"ם ד"שם" למ"ם ד"שמעון"? והרי מ"ם ד"שם" סתום לפי שהוא סוף תיבה, ואילו מ"ם ד"שמעון" פתוח בגלל שהוא באמצע התיבה? ואדם זה, שנתכוין לכתוב שמעון הרי כתב "שמ" במ"ם פתוחה, שאינה תיבה במקום אחר, ואמאי חייב? הא אינה מלאכה המתקיימת כיוצא בה?!

ומתריצין: אמר רב הסדא: זאת אומרת: אות שצריך לכותבה "סתום" כדין סוף תיבה, ועשאו פתוח — כשר בכתיבת ספר תורה ותפילין ומזוזות. הלכך כשכתב "שמ" הרי זה כאילו כתוב "שם", שאין הבדל ביניהם.

מיתבי: תניא: נאמר בכתיבת מזוזה

כותב לגמרי עי"ן במקום אל"ף פשיטא שאסור, ולא רק משום כתיבה תמה. שהרי משנה הדבר לגמרי וכותב אות שאין לו לכתוב, ופעמים שיהא חורבן עולם בחילופו כגון שכתב "בראשית ברא אלהים עת שמים ועת הארץ". ולפיכך פירשו, דלענין צורת כתיבתם קתני,

דבר חדש שלא היה בעולם דסגי בשיעור שכיוצא בו מתקיים במקום אחר, ורק במעבד, שאינו אלא תיקון העור, וכן גורר וצר צורה, בעי שיעשה את כולו.

3. כך פירש רש"י. והראשונים הקשו, דאם

הוא כנגד הרייח של שורה שלמטה ממנה, כ"אריח על גבי לבינה". או שכתב את השירה — כיוצא בה, בכתיבה רגילה של ספר תורה.

או שכתב שלא בדיו, הכשר לכתיבת ספר תורה, או שכתב את האזכרות השמות בהב — הרי אלו יגנוזו.

הרי שהשינוי מסתום לפתוח פוסל אפילו בדיעבד?! [ד"הרי אלו יגנוזו" קאי על כל הברייתא, ריטב"א].⁽⁴⁾

ומתריצין: רב חסדא הוא דאמר כי האי תנא.

דתנא: רבי יהודה בן בתירא אומר: נאמר בקרבנות יום שני של חג הסוכות "ונסכיהם" ומיותרת האות מ"ם, שהיה יכול לכתוב "ונסכה", כבשאר ימים. וביום הששי נאמר "ונסכיה", ומיותרת ה"ו"ד. ובשביעי נאמר "כמשפטם" ומיותרת המ"ם שהיה יכול לכתוב "כמשפט".

הרי מ"ם יו"ד מ"ם — מ"ם.

מכאן, רמזו לניסוך מים מן התורה!

ומדרשינן את המ"ם הראשון, שהוא סתום, כאילו הוא פתוח, דקרינן יחד עמו "מים", שמע מינה דפתוח ועשאו סתום כשר.

ומדפתוח ועשאו סתום כשר, סתום נמו אמרינן: סתום ועשאו פתוח — כשר.⁽⁵⁾

ודחינן: מי דמי?

דוקא פתוח ועשאו סתום כשר, משום דעילויי קא מעלי ליה, שהסתום חשוב יותר מהפתוח.

דאמר רב חסדא: מ"ם וממ"ך שבלוחות — בנפס היו עומדין, ועל כרחיך הכונה למ"ם וסמ"ך סתומים שבהם היה נס, לפי שהכתב היה חקוק על הלוחות מעבר לעבר ונמצא שהיה חלל מסביב לאותיות מם סופית ולסמך, מבלי שיהיו מחוברות ללוחות.

הרי שבלוחות היו אותיות סתומות ואילו אותיות פתוחות עדיין לא היו בהן, לפי שעדיין לא התחדשה כתיבתן, וכדמפרש ואזיל.

אלא סתום ועשאו פתוח דין הוא שיפסל, שהרי גרועי קא מגרע ליה.

עליו מברייטא, דרבי יהודה יחלוק על התנא דברייטא, ומאי אולמא התנא רבי יהודה בן בתירא דלקמן מרבי יהודה דמתניתין.

5. הקשה הרמב"ן, אפילו אם סתום ועשאו פתוח פסול נמי משכחת לה "שם משמעון", כגון שהיה דעתו לכתוב "שמעון" במ"ם סתומה [שהרי פתוח ועשאו סתום כשר] ובסוף כתב רק "שם". ותירץ דהא פשיטא דחייב שהרי מתחילה נראה שכונתו ל"שם" יותר מ"שמעון" וע"כ אין המשנה מדברת אלא כשכתב במ"ם פתוחה.

שאם לא ידקדק בכתיבת האל"ף כהלכתה היא דומה לעי"ן הפוכה.

ועיין בריטב"א ציור הדבר. וכן כתב שם לבאר בכל האותיות דלהלן צורת ההתחלפות בין אות לאות ע"י אי דיוק בהכתיבה.

4. הקשה הרע"א [במשניות], דהא ודאי אין הקושיא על רבי יהודה דמתניתין, דא"כ לא יתכן לתרץ על תנא דהוא אמר כהאי תנא. אלא ודאי הפירכא על רב חסדא, והא כיון דר"א הוכיח כן מרבי יהודה דסתום ועשאו פתוח כשר מאי פריך